



Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 4.

Ljubljana, dne 1. aprila 1917.

Leto 47.

Pa je zopet pomlad . . .

Pa je zopet pomlad,
cvetja čas in petja . . .
Zvončki zali v polju
so zacveli s pesmico
na drhtečih ustnicah :
Cin, cin, cin . . .

In marjetice
bele so priklile
kar črez noč :
sredi sanj prelestnih
so kali vzdrhtele,
kakor mehek vzdih
so iz nedrija nebesnega
na zemljó spuhtele . . .

Raz nebo so stlali
iz pletenih koškov
kosci zlatolasi,
nežni dečki s krilci
so srebrnimi
cvetje tja v poljano —
Cvete vsa poljana . . .

Slavko Sanjin.



Stotnik je pisal.

Končali smo bitko krvavo,
potihnil zdaj grom je topov,
pregledal sem vrste junakov,
vaš sin več ne pride domov.

Ne jokajte, mati, za sinom,
ne bo vam več njive oral,
ne bo vam sejal več pšenice —
na tujem je mrtev ostal.

Turjaški.



Kapelica na Smeču.

Pripovedka. — Spisal Jos. Vandot.

IV.

Stara Maruša je hodila tisto popoldne nemirno po polju. Pri vsakem petem koraku se je ustavila, pa je gledala proti gozdu, ali se prikaže zdajpazdaj pastirček Šimonček. A ga ni bilo od nikoder. Vednobolj je pričelo starko skrbeti. Kaj, če se je ponesrečil? Kaj, če je padel v prepad in obležal v globočini? — Staro Marušo je skrbelo vednobolj. Jela jo je peči vest, in sama sebi je očitala, da je ona sama kriva te nesreče. Zakaj mu je pa povedala za tisto planinko? Zakaj ga je pa poslala na strme gore?

Mračilo se je že in noč je legala na zemljo. Tedaj je bila stara Maruša za trdno prepričana, da se je zgodila pastirčku nesreča. Odhitela je k Mojčniku, pa je klicala vsa iz sebe: »Za božjo voljo, hitite, hitite! Pojdite iskat reveža! Jaz sem ga poslala v gore, jaz sem ga poslala, Šimončka, v pogubo. O, jaz neumnica! Hitite, kar morete! Mogoče ga še rešite — mogoče je še živ. Ljudje božji, hitite!«

Mojčnikovi so jo gledali začudeni. A starka jim je povedala v pretrganih stavkih vse. Mojčnik se ni dolgo obotavljal, ampak je šel naglo na vas in je sklical ljudi. Stara Maruša je pa krevljala na pristavo. Gospe Kunigundi je povedala o ubogem pastirčku, ki je šel na strme gore, da prinese vitezu Stojanu zdravja. In prestrašila se je gospa Kunigunda. Hitro je poklicala Stojanove tovariše in jim naročila, naj gredo ubogemu pastirčku na pomoč. Rade volje so odšli vitezi s kmeti. V jasni mesečini so plezali gor za Ak in so klicali venomer pastirčka. A ni jim odgovorila gluha noč. Prišli so gor na planoto, in tedaj se jim je odzval pastirček Šimonček visoko dol s skalovja.

Zaskrbelo je ljudi in tudi viteze je skrbelo, če se bo mogel mladi, utrujeni pastirček držati vso noč na ozki polici. Mogoče ga premami zaspavec, pa zdrsne naravnost v prepad. Zažgali so zato kraj gozda ogenj in so klicali venomer v noč, da bi varovali nesrečnega pastirčka spanca. Poslali so tudi dva slà v dolino povedat, da pastirček še živi in da ga rešijo v jutru, toda samo, če bo zdržal vso noč na ozki polici.

Po dolgem času je sinil dan na vrhove gora. In tedaj se je pričelo plaziti dvajset pogumnih ljudi po strmih stenah. Najbolj smeli so bili vitezi. Prinesli so s sabo vrvi, in najdrznejši je plezal naprej. Kjer je bila skala nepristopna, je stopil eden tovarišu na ramo in je splezal kakor maček do varne police. Potem je pa potegnil druge tovariše, ki so se navezali na vrv, posamezno navzgor. Tako so plezali hitro navzgor in so klicali venomer: »Šimonček, hoho, Šimonček!« — A pastirček jim ni odgovarjal več. Pač jih je čul kakor v sanjah, a iz ust ni mogel spraviti več nobenega glasu. Ljudje so mislili, da ni več pri življenju. Strah jih je obšel, in zato so plezali še hitreje kvišku. Toda naenkrat so zagledali

sredi gladke stene Simončka. Zdel se jim je, kakor da je prikovan h gladki skali in se ne more ganiti. »Simonček, hoho, Simonček!« so zavpili. »Drži se, drži! Smo že tu.« — A Simonček jim ni odgovoril.

Ljudje so bili že pod njim. Toda niti najdrznejši vitez ni mogel po gladki steni. Zato so krenili vstran in so se plazili po ozkem robu. Prešli so mimo pastirčka in so plezali dalje. Prišli so do police in so našli tam Simončkove čevlje, palico in malho. Vitez je zvezal tri dolge vrvi in je napravil na koncu zanko. Spustil je vrv navzdol in je zavpil: »Naveži se, Simonček! Naveži se in potem si rešen.« — Vrv se je premikala nekaj časa semintja pred dečkom in potem se je napela. »Hvala Bogu, navezal se je,« so rekli ljudje, in težko breme se jim je odvalilo od srca. »Rešen je!«

Vlekli so vrv navzgor, in čez nekaj trenutkov se je prikazal Simonček pod njimi. Nalahko so ga potegnili na polico in ga obstopili. A pastirček Simonček je ležal pred njimi in se ni genil. Zdelo se je, da ni več življenja v njem. Obleka mu je bila vsa raztrgana, bose noge in roke razpraskane, in kri je tekla iz mnogih ran. Gledali so ga ljudje, in smilil se jim je. Zapazili so, kako je stiskal krčevito k prsim veliko planinko. Sklonili so se, pa so pričeli šteti lističe. »Trinajst jih je,« so rekli začudení. »Našel jo je, ubožec. Našel jo je in tvegal življenje.«

Eden vitezov je pokleknil k njemu, pa je poslušal, če bije dečku še srce. Zadovoljno je pokimal in je vstal. »Še je življenje v njem,« je dejal. »Glejmo, da ga spravimo hitro na varno. Alo, kar primite in žrtvujte se! Zaslužil je to ubogi pastirček.«

Po ozki polici je šel potem trop proti vzhodu. Tam je vedel Močnik za lahko in varno stezo, ki je vedla zložno in varno navzdol. Spustili so nezvestnega dečka s strmih skal in kmalu so ga prinesli dol na varno planoto. Tam so ga pričeli buditi. Res — pastirček Simonček se je kmalu zavedel. Začudeno je gledal okrog sebe, in v prvem trenutku se ni mogel spomniti, kaj se je zgodilo z njim. Toda, ko je zagledal planinko v svoji levici, mu je bilo hipoma jasno vse. Globoko se je oddahnil in se je nasmehljaj. Ljudje so ostali pri njem. Dali so mu jesti in piti. Prijetno ga je grelo solnce, in otrplost ga je pričela zapuščati. Proti poldnevu pa je bil že toliko pri moči, da je lahko stopil. Pripovedoval je ljudem, kaj se mu je bilo dogodilo. Vesel je kazal planinko, pa govoril: »Pa sem jo le našel, vidite jo! Zdaj bo pa ozdravel vitez Stojan, še danes bo ozdravel. Boste videli!«

In pastirčku Simončku se je svetil obraz, in smejal se je venomer. Vitezi so ga trepljali po rami in so ga hvalili: »Junaček si, Simonček, junček. To te nagradi vitez Stojan! Veseli se!«

Opoldne so se napotili v dolino. Vriskali so vitezi vso pot in prepevali. In ljudje, ki so strahoma in težko čakali v dolini, so slišali to vrskanje in hrumenje. »Rešili so ga,« so govorili in so se veselili. »Še je živ siromak! Hvala Bogu, hvala Bogu!« — In stari Maruši so tekle solze po velih licih. Venomer je sklepala roke in zdihovala: »Hvala Bogu! Hvala Bogu!« — Hitela je na pristavo, pa je povedala gospe Kunigundi, da se

vračajo vitezi in kmetje v dolino in da vriskajo veselo. Rešili so ubogega pastirčka Simončka žalostne smrti. Gospe Kunigundi se je odvalil od srca težak kamen. Smilil se ji je pastirček in vzljubila ga je že zato, ker je tvegäl svoje življenje, da reši njenega sina. Seveda, zaman se je trudil pastirček Simonček, je mislila; čudozdravne planinke vendar ni našel.

»Mogoče jo je pa le našel?« je dejala stara Maruša. »Mogoče jo je pa vendarle našel? Le verjemite mi, gospa, da je bil ravno pastirček Simonček izbran, da ozdravi viteza Stojana.«

»Dal Bog!« je vzdihnila gospa Kunigunda in pogledala proti nebu. »Vso noč sem klečala ob bolnem sinu in molila zanj in za ubogega pastirčka. Hudo mi je bilo tako, da sem jokala... Zaobljubila sem to noč Materi božji lepo kapelico, če reši mojega sina in tega pastirčka...«

Gospa Kunigunda je umolknila. Molče sta gledali ženi skozi okno proti gozdu, odkoder se je čulo ubrano petje. In glej, kar naenkrat se je pokazala gruča ljudi iz gozda. Zapazili so jih vaščani, ki so čakali na polju, pa so jim stekli naproti. Vesel krik je napolnil vso dolino. In tedaj je izpregovorila stara Maruša: »Našel jo je, gospa, boste videli, da jo je našel!« Pa je odhitela s pristave. Za njo je stopila gospa Kunigunda, ker ni mogla več zdržati doma. Hiteli sta preko polja. Zagledala ju je gruča ljudi, in vse je dvignilo klobuke.

»Našel jo je — planinko s trinajstimi lističi je našel!« je zaorilo po polju. »Glejte ga, gospa! Pastirčka Simončka glejte! On jo je našel, planinko s trinajstimi lističi je našel...«

Gospa je obstala, pa se je prijela za prsi. Kakor v sanjah je videla gručo, ki se je bližala in je vpila na glas. Že so jo obkolili ljudje, že je zagledala pred sabo pastirčkov razpraskani obraz in njegovo izmučeno lice, in tedaj jo je premagala radost in bolest. Videla je, kako je dvignil pastirček Simonček obvezano roko in ji je molil veliko planinko s krasnimi lističi. »Gospa, našel sem jo,« je rekel pastirček s tresočim glasom. »Glejte, in zdaj bo okreval vitez Stojan, boste videli, da bo okreval...«

Gospa Kunigunda se je sklonila, pa vzela z drhtečo roko ponujano planinko. Gledala jo je in se je bridko smehljala. Potem je pa položila roko na pastirčkovo ramo in ga je poljubila na razpraskano lice. »Simonček, ti Simonček,« je rekla, in solze globokega ginjenja so ji zablestele v očeh. »Nikoli te ne pozabim, Simonček...«

Simonček je stal v zadregi pred gospo in ni vedel, kaj naj reče. A gospa se je naglo okrenila, pa je odhitela proti pristavi. Za njo so šli vaščani. Pastirček Simonček se je pa zmuznil iz gneče. Naravnost proti domu je stekel. A v hiši ni našel nikogar; vsi so bili na vasi. Pastirček Simonček se je splazil na hlev, kajti čutil se je do smrti utrujenega. Slekkel se je, pa se je zaril v posteljo. Kakor bi trenil, je zaspal. In spal je ves dan in vso noč do drugega jutra.

Na pristavi pa je kuhala medtem stara Maruša čudozdravno planinko. Tekočino so zlili potem bolnemu vitezu Stojanu v usta. Vitez Stojan je hlastno požiral gorke kapljice in je mežikal venomer z očmi.

Ko je pa použil zadnjo kapljico, se je kakor oddahnil. Pogledal je po navzočih, pa zaprl oči. Rdečica mu je šinila v shujšani obraz, in tako je spal nepremično s Simončkom vred do ranega jutra.

Ko je pa sinil izza belih snežnikov dan, je vstal vitez Stojan čil iz postelje. Mati je zajokala na ves glas iz srčne radosti, in vitez Stojan jo je objemal ves srečen. Hvalila sta oba Boga s solzami v očeh, in njuni srci sta bili polni sreče.

Hípoma se je raznesla po vasi novica, da je ozdravel vitez Stojan. Ljudje so vreli v trumah pred pristavo, ker niso mogli verjeti. Šele ko se jim je prikazal vitez Stojan in jih je pozdravljal ves vesel, so verjeli. Pričeli so navdušeno vpiti in pozdravljati smehljajočega viteza. A vitez Stojan se jim je zahvaljeval in jih je povabil na veselo gostijo.

Pastirček Simonček se je tudi prebudil, a šele pozno, ko je solnce stalo že visoko na nebu. Prestrašil se je, pa je skočil naglo s postelje. Urno se je napravil, pa odhitel dol v hlev, da žene past živino. A našel je doli gospodarja, ki je pokladal živini. Ko je zagledal Mojčnik pastirčka, se mu je nasmejal. »Danes bodo pa ostale krave doma,« je rekel. »Danes je na pristavi velika gostija. Vsa vas je povabljen, ker je ozdravel vitez Stojan.«

»Ali res?« se je razveselil pastirček Simonček. »Oj, tedaj pa res nisem šel zaman na gore. Hvala Bogu, hvala Bogu! ... Toda pustite me, da ženem krave na pašo. Glejte, Cika že nestrpno čaka. Ta nagačivka prebital! Rada bi že spet bezljala? Pustite me, naj jih ženem v jamski gozd. Že dva dni nisem pasel.«

»Pa najbrže tudi ne boš več,« je rekel nekdo za njim. Pastirček se je ozrl začuden, pa je zagledal pri vratih viteza Stojana, ki se mu je prijazno smehljaj. V zadregi je snel pastirček Simonček klobuček in ga je pritisnil k prsim. Vitez Stojan je pa stopil bliže, povedel dečka v Mojčnikovo hišo pa mu tam rekel: »Večno hvaležnost sem ti dolžan, otrok. Zato ti povem, da ne boš več pasel. Vitez Stojan ti ne pozabi nikdar dobrote, ki si mu jo izkazal, ko si tvegaj lastno življenje ... Vsa vas je povabljen danes na gostijo. Tebe pa sevé ne sme manjkati, tebe, ki si mi najljubši. Kar hitro z mano.«

Pastirček Simonček je bil ves rdeč. Odhitel je v čumnato, pa si je oblekel praznjo obleko. Nato sta šla pa z vitezom na pristavo. Gospa Kunigunda je objemala otroka in ga je imenovala svojega sinka, svojega sokoliča. In pri pojedini je sedel pastirček Simonček pri glavni mizi v sredi med gospo Kunigundo in vitezom Stojanom. Obraz se mu je svetil in venomer se je smehljaj. Veselje je vladalo na pristavi in po vsi vasi. Slavili so vsi pastirčka Simončka, tega malega junaka, ki se je izkazal tako milosrčnega. Vsi so govorili samo o njem. A pastirček Simonček je molčal in se je samo smehljaj. Saj je storil le to, kar mu je velelo srce.

Ves dan je trajala gostija, in ljudje so se razšli šele pozno zvečer ... Gospa je pa držala besedo. Še tisto leto je sezidala visoko gori na Smeču lepo kapelico. Stolpič je imela ta kapelica in v njem je bil zvonček. Ta

zvonček je imel tako lep in jasen glas, da se je topilo vsakómu srce, če ga je le slišal. In v jutrih in večerih je zvonil ondi sam Simonček, ki pa ni bil več pastirček. Na pristavi je živel pri gospe Kunigundi, ki ga je imela na vso moč v čislih. Ko je pa dorastel, mu je kupil vitez Stojan na Srednjem vrhu širono Kovaričevo posestvo. Tam je živel srečen in zadovoljen vse življenje. Do smrti je zvonil ob jutrih in večerih v kapeličnem stolpiču. Zvonček je pel mehko in sladko, in njegov glas je hitel preko dolinice in je klical in vabil k molitvi.

V Kovaričevi hiši je bilo trajno blagostanje. Kovaričevi sami so oskrbovali kapelico na Smeču. A ko so prišli Francozi v deželo, je razpadla ta stavbica. Plaz se je utrgal nekoč tam gori nad Srednjim vrhom in je pokopal kapelico. In dolgo vrsto let ni zvonil več zvonček na Smeču. »Šele moj rajni oče — Bog jim daj dobro!« je končal ded, »so postavili to novo kapelico v spomin na svojega pradedu Simončka. In zopet zvonil zvonček in bo zvonil znabiti še dolgo, dolgo. Zdaj hodim zvonit jaz, a ko me odpokliče Gospod, bo zvonil moj sin.«

Ozrl se je Kovaričev ded okoli sebe, pa je videl, da je že zatonilo solnce. »Glej, glej,« je dejal in je zmignil z glavo. »Kako hitro mine čas! Ej, mrak se že dela, bo treba iti zvonit.« — In ded je vstal počasi in šel proti kapelici. In ni minilo pet trenutkov, pa se je oglasil zvonček sredi večernega miru. Pel je sladko in mehko, da se je tajalo človeku srce.

Pastirček Franc in jaz sva se odkrila, pa sva molila večerno molitev. Mračilo se je že po globoki strugi; samo snežniki so še žareli v vrhovih, kakor da ožarjajo spomin na pretekle dni. In potem zamre tudi ta sij, zagoré pa zvezde, in med njimi ena kakor jasno oko, ki gleda mladostno z jasnih višav na te vršace.

Zvezde so že gorele na jasnem nebu, ko sem dospel na ravno cesto. In tedaj je tudi umolknilo jasno zvončkljanje; umolknilo je veselo petje in vriskanje. Kajti pastirček Franc je bil že prignal ovce domov. Po zagorskem svetu pa je zaplaval mir, sveti planinski mir ...



Iz Vladkove mladosti.

Blažena otroška leta! Komur so potekla, se jih spominja še celo življenje z največjim zadovoljstvom. Vsak dogodek, vsak trenutek teh srečnih časov mu sije iz preteklosti kot svetla zvezda, ki se je skrila za obzorje.

Taka leta teko sedaj Vladimirčku.

Nekoč sem vam že sporočil, kako je živel ta Vladimirček in »de-loval« o počitnicah pri stari mamici. Od tedaj je Vladko že precej dorastel, in njegova mlada pamet se je razvila na gotove stopnje popol-

nosti. Saj bo drugo leto že zrel za šolo — in do takrat, pravijo, mora biti že precej pameti v glavi, česar pa mnogi nočejo razumeti. Nekaj dogodkov vam povem iz tega časa.

1. Za očeta.

Kakor mnogo drugih, tako je moral tudi Vladimirčkov oče iti branit očetnjavo. Čisto majhen je bil še takrat Vladimir, a spominja se dobro tistega trenutka, in ostal mu bo gotovo tudi do zadnjega dne življenja v živem spomину.

Lep solnčen dan je bil. Vladimir in njegova mlajša sestra Vikica sta sedela pri oknu in sta mahala z robcem očetu v slovo. Mamica je pa ležala bolna v postelji in je jokala. Otročiča sta bila pa v svoji blaženi nevednosti celó vesela, ker sta bila prepričana, da gre oče samo do trga, odkoder jima prinese lepih in dobrih stvari. To je bila pa prva prevara v Vladimirčkovem življenju. Čakal je potem dan na dan, hodil konec hiše na klanec klicat očeta, a ga ni bilo nazaj.

Izpraševal je potem mamico in teto, če pride oče še nazaj. Dobival je v tolažbo povoljne odgovore in jih bil vesel. Vsakega mimoidočega človeka je vprašal, če je videl kje na trgu njegovega očeta.

A očeta ni bilo — obdržali so ga pri vojaki. Vladko pa se je spomnil vsako uro nanj. Kadar so sedli k jedi, je imel na jeziku že besede: »Povejte, mamica, ali je tudi oče takole jed pri vojaki?« — Če je bil odgovor nikalen, je bil Vladimir že pripravljen, da odstopi svoj del jedi očetu. Prosil je mamico, naj mu jo pošlje takoj po pošti.

Veliko sitnosti je bilo pa takrat, ko so pošiljali očetu po pošti kake jestvine. Vladko je znosil skupaj vse, karkoli mu je prišlo pod roke. Njemu so dišali, na primer, jeseni pečeni koruzni storži. Slednji večer sta jih pekla v kuhinji s starim očetom vkljub godrnjanju žensk. A dva moška se nista dala kar tako ugnati in pregnati iz kuhinje.

Pri prihodnji pošiljlatvi za očeta je pa hotel Vladko na vsak način pridejati še pečen storž. Prepričan je bil, da bo očetu ravnotako dišal kot njemu, in ni odnehal prej, da so storž slednjič le vložili. Pozneje so seveda skrivaj vzeli ta dar iz zaboja.

Koliko premagovanja je moral siromak Vladko prestati, ko je tolkel sladke orehe. Imel je vedno pripravljeno škatlico, kamor je deval jedrca za očeta. Čestokrat je že nesel jedrce do ust, pa se je spomnil: »To mora biti za očeta!« In nesel ga je namesto v usta v škatlico.

Dolgo časa je tako zbiral jedrca in vztrajal, da je bila škatlica polna. Ko jo je pa mamica devala k drugi pošiljlatvi, je pa deček od veselja skakal okrog zaboja in pripovedoval, kako bo oče vesel njegovega darila. Navadno je pridejala mamica pošiljlatvi še kako pisemce. Vladko je med pisanjem vedno brbral in pripovedoval, kaj naj še piše očetu. Včasih se je tudi sam spravil nad pisanje. Vzel je kos starega papirja, dobil kje kak svinčnik ter sédel moško za mizo in pisal, pisal in pisal.

»Sedaj pa pišem očetu,« je rekel in začel delati čudovite čiri-čare, ki naj bi predstavljale njegove misli. Svoje misli je izražal tudi na glas, na primer: »Prosim vas, ata, pridite za praznike gotovo domov. Jaz sem že pripravil za vas orehov, jabolok, mamica bo pa napekla štrukljev, z medom pomazanih, in vsi vas bomo radi imeli...«

In rad ima Vladko v resnici svojega očeta. Vedno mu je v mislih, in njegova žalost bi bila neutolažljiva, če bi mu kdo rekel, da ga oče nima rad.

O, naj ostane ta Vladkova ljubezen trajna — in spremljala ga bo gotovo sreča po vseh potih življenja!

2. Pregnanci.

Prišli so nad nas časi, kakor nam jih slika ljudsko prerokovanje: Razkropili se bodo ljudje po svetu, matere bodo iskale izgubljene otroke in otroci starše. Deset rok se bo iztezalo za kosčkom ovsenjaka, in konji bodo gazili v človeški krvi. Krvave reke bodo oznanjale dolinam in ravinam grozo, ki so jo videle v gorah.

Zgodilo se je tako. Vojna vihra je prepodila prebivalce mirnih selišč v tuji, mrzli svet. Razkropili so se na vse strani kot ovčice brez pastirja.

Priča tem dogodkom je bil tudi Vladimírček. Videl je vozove, ki so se pomikali dannadan po veliki cesti mimo hiše. Na njih so sedeli starčki, žene in otroci. Poslednjim je bil Vladko skoro nevoščljiv, ker so se tako lepo vozili. Saj se je sam tako rad vozil z bistrimi konjički, ki jih je semtertja napregel striček.

Videl je Vladko v tem prevažanju samo veselje in zabavo in mislil, da delajo ljudje vse to otrokom na ljubo.

Nekaj izgnancev se je naselilo tudi v vasi. Eno družino so sprejeli sosedovi v leseno kočjo, ki je stala prazna, odkar je umrl v njej dolgoletni stanovalec, občinski čuvaj. Bilo je sedem ljudi, oče s šesterimi otroki. Najstarejši otrok, hči Mana, je imela komaj šestnajst let. Morala je kuhati, prati in opravljati vsa druga gospodinjska dela. Mater so otroci izgubili par dni pred odhodom od doma. Ubila jo je granata, ko je šla mati delat na polje, delat za svoje otroke.

Vladko je obiskal takoj prvi dan to družino. Izprašal jih je, odkod so prišli, če bodo ostali vedno tu, pa kje imajo mater, zakaj so prišli sem in še marsikaj, kar mu je pač padlo v glavo. Pomagal jim je tudi nositi slamo v sobo, da so jo basali v široke vreče; to so bile njih postelje.

Otroci so plašno sedeli na klopi poleg peči in začudeni gledali Vladkota, ki se je obnašal v hiši, kot bi bil gospodar.

Tedaj se je oglasil najmlajši med otroki: »Tata, kruha!«
Oče, ki je bil ravno zaposlen pri napravljanju postelj, ni rekel ničesar. In dete je ponovilo: »Tata, kruha!«

»Počakaj malo, sedaj ga nimamo, moramo prej peči,« je odgovorila starejša sestra.



Spomladna pesem.

»Kruha!« je rekel še enkrat otrok, kot bi ne bil razumel sestrinih besedi, in je zajokal.

To je vzbudilo Vladkovo pozornost. Stopil je k dečku in ga potolažil: »Le nikar ne jokaj, ti ga bom pa jaz dal. Pri nas ga pa imamo, črneга in beleга, in piškote imamo tudi!«

Zasukal se je Vladko in odhitel domov.

Šel je naravnost v sobico, kjer so ležali na mizi celi hlebi. Vzel je največji hleb in je odhitel z njim, kolikor so ga nesle noge, k sosedovim.

Novi sosedje so se nemalo začudili, ko so zagledali pred seboj dečka s celim hlebom kruha. Očeta ni bilo ravno v hiši, pač pa starejša hči. Ta je imela v hipu nož pri rokah in je začela rezati kruh za svoje bratce in sestrice. Hleba je ostalo še malo, in Vladko se je že pripravljaj, da teče po drugega, ko stopi oče pregnancev v sobo. Ta je začudenja obstal, ko je zagledal otroke, vsakega s kosom kruha v roki.

»Kje ste pa to dobili?« je vprašal.

Vladko je bil že pripravljen na odgovor: »Pri nas ga imamo še, bom še prinesel.«

»Tako, tako,« se je nasmehljaj očel, pogledal po otrocih in rekel starejši hčeri: »Mana, tole pa najbrž ni vse v redu. Ali si ti naročila in plačala kruh?«

Mana je rekla v zadregi: »Fantek ga je sam prinesel.«

»Ti si že toliko pri pameti,« je rekel oče, »da bi se lahko prepričala, na kak način je to prišlo v hišo. Saj veš, da otrok ne dela po pameti, ampak po svojem dobrem srcu.«

Mož je bil vidno ginjen, gledaje otroke, ki so slastno uživali ta kruh. Potem je pa rekel Vladkotu: »Ti si sosedov, kajne, mali? Pojdi, pokaži mi, kje so tvoja mamica!«

»Kar pojdimo, bom že pokazal; imamo še kruha in piškotov tudi, a ti so na omari in ne morem do njih.«

Oče je odšel z Vladkotom, da poiščeta mater. Ta je bila ravno v kuhinji. Vladko pride samo do kuhinje, tam se pa naenkrat spomni, da je včeraj pozabil ob potoku bič, ki ga je rabil za trnek, ko je lovil ribe. Zato se ni mogel zagovarjati, ko se je razvil med njegovo materjo in pregnancem pogovor zaradi hleba kruha. Mati je pogledala v sobo in se prepričala, da je res zmanjkalo enega hleba. Mož je hotel plačati storjeno škodo, a mati ni hotela sprejeti denarja, temveč je rekla, naj vzamejo to kot dar otroka, ki so mu še vsi ljudje ljubi, kakor bi morali biti vsakemu kristjanu.

Seveda je dobil pozneje tudi Vladko opomin, da mora vedno prej vprašati, preden hoče komu kaj podariti.

A ko so mu prepovedali razsipati darove na debelo, jih je začel na drobno.

V novih otrocih je dobil Vladko kmalu tovariše pri igri. Par dni so sicer ti pregnančki gledali od strani tujega dečka, a ker je nosil ta vedno kako skorjico kruha ali kak oreh v žepu, so se kmalu dodobra z njim

sprijaznili. Vladkova skrb za pregnančke je bila res velika. Kadar je drobil zjutraj kruh v mleko, se je vselej spomnil: »Mamica, ali smem tole skorjico kruha deti v žep za pregnance, ki nimajo kruha?«

»To pa le stori!« mu je rekla mati. Seveda je bilo potem treba njej še enkrat poseči po nož.

S skorjami pa je bil Vladko le vedno založen in tolažil je z njimi lačne želodčke malih siromačkov.

Oče pregnancev in starejša hči pomagata že večkrat našim pri delu. Tiste dni dobe tudi otroci v hiši hrano. To vam je govorjenja in čeb-ljanja ob takih prilikah! Vladko jim gospodari in nosi večkrat tudi jedila na mizo. To ga zelo veseli. Časih pozabi pri tem celo sam na jed. Zvečer pa potoži materi: »Danes sem imel pa veliko dela!«

Semtertja pa Vladko tudi preveč govori in preveč vidi. Tako je na primer rekel neki večer očetu pregnancev, ki je sedel pred hišo v delav-nem, nekoliko raztrganem suknjiču: »Kako pa pri vas, oče, ali nimate prav nobene šivanke?« — —

Moža je bilo malo sram, še bolj pa njegovo hčer Mano, ki je takoj nato voščila Vladku »lahko noč« ter šinila skozi vrata. Maksimov.



Moje tovarišice.

Predava M. L. Komenska.



Moj spomin še ne sega daleč nazaj; prekratko je še moje življenje. Izza prvih mojih let so mi Miklavževi in božični večeri še najbolj v spominu. Domislim se včasih tudi se drugih dogodkov: če sem bila — na primer — za kaj pohvaljena ali obdarjena ali pa za prestopke kaznovana. Spomnim se dobro, kako mi je bilo tedaj, ko so mi jeli praviti, da začnem jeseni s šolo. Moja otroška domišljija mi je slikala šolo v pre-čudnih prikaznih. Že to mi je delalo skrbi, da bom morala v šoli po par ur skupaj mirno sedeti, ker doma sem se lahko prosto gibala in igrala z mlajšimi brati in s sestro. Bila sem vedno blizu drage mi mamice, ki me je rada vselej ljubeznivo uslišala, če sem jo kaj prosila. Ko bom pa šolarica, pa ne bom vedno pri nji. Spoznanje, da imam le eno mater, je takrat vzplamtelo, da gori še danes naprej v mojem srcu. Odrastli so me pa takrat strašili s tem in onim, češ, da bom večkrat zaprta, da dobim slabo šolsko naznanilo ali da se sploh ne bom nič naučila. Pravili so mi, da bom na potu v šolo in iz šole od otrok imovitejših staršev prezirana. Seveda ni prav, otroke s takimi neresnicami uvajati v življenje. Čemu otroka begati in mu delati strah, ki mu ne koristi nikdar in nikoder nič.

Resnici na ljubo povem, da sem se res bala šole, to pa le toliko časa, dokler nisem preživela prvega dne v šolski klopi. Koj v začetku se mi je

šola tako priljubila, da sem jo z veseljem obiskovala. Ponosna sem bila, da imam vsaj že nekaj svojega: knjige, zvezke in pisalne potrebščine. Prepričala sem se tudi, da se pridnemu otroku ni treba ničesar bati v šoli, ne slabega izpričevala in ne porednih součencev. Učiteljice dobrega otroka ljubijo, in součenci mu ne prizadenejo nič, če se le sam vselej in povsod dostojno vede.

Ko je bil a-b-c premagán in sem jela čitati kratke stavke, potem poučne povestice, se mi je moj mali abecednik še bolj prikupil. Postal je poleg malega katekizma in računice moj najljubši prijatelj.

V letih nadaljnjega šolanja je izrastle iz te male trojice bukvic cel kup knjig, ki so mi sedaj najljubše, najzvestejše tovarišice. Moja želja je, da si tako tudi ostanemo. Dovoljeno mi bodi o teh mojih tovarišicah izraziti nekaj misli, kolikor je pač na kratko mogoče.

Ni li katekizem knjiga prelepe vsebine, ki nas uči svetih resnic, da smo ustvarjeni po božji podobi in da imamo neumrjočo dušo? Kako lepo nas uče božje in cerkvene zapovedi, živeti v prid bližnjemu in v čast nebeskemu Očetu. Spoznanje skrivnosti sv. zakramentov nam razodeva milosti, ki jih deli Sveti Duh vernim zemljanom, da bodo onkraj groba deležni veselja v njegovem kraljestvu, v svetih nebesih. Katekizem je temelj, na katerega je postavljeno naše versko življenje. Kdor ga zanemarija ali zaničuje, ni pravi kristjan.

Čitanka vsebuje številne poučne povesti, domoljubne, zgodovinske, krajepisne in druge. Čitanka se mi zdi kakor travnik, na katerem cvete nebroj vsakovrstnih pestrih cvetk, katere vse bi želela imeti na svojem oknu. Tudi čitanka se vsako leto izpreminja, kakor kras travnika. V vsakem šolskem letu druga berila — druge cvetice.

Računica nas uči deliti čas in imetje. Le kdor si čas prav razdeli, ne bo zaostajal, bodisi pri učenju ali pri delu, in kdor si pravilno zna razdeliti svoj zaslužek, ne bo trpel nikoli potrebe, dasiravno bo moral morda včasih računati tudi z drobci. Računarji so že razvozljali razdalje med zemljo in solncem in drugimi podnebnimi telesi; le eno jim je nemogoče izračunati: dan in uro naše smrti. Delimo torej čas nepreračunanega našega življenja, da se poleg drugih dolžnosti spomnimo tudi svojega Stvarnika, kakor nam velewa pregovor: Moli in delaj!

Prirodopisje nas vpelje v veliko božjo delavnico. Živim bitjem nadkriljuje pač le človek, kateremu so podrejene vse živali, od najkoristnejše domače živine do najmanjšega mrčesa. Rastlinstvo nas uči razločevati tihi gozd in cvetoči sadonosnik, zeleni travnik in zlato žitno polje, ter užitni sad od strupene jagode. Prirodopisje je neizčrpljivi nauk o modrosti Stvarnika nebes in zemlje. Ptice v zraku, ribe v vodi, nadzemeljska bitja in podzemeljske zaklade je podaril Bog človeku, kroni stvarjenja, da jih rabi v svoj blagor.

Rudoznanstvo ali mineralogija nas uči o zakladih, ki še počivajo v naši zemlji, to so rude trde in tekoče, iz katerih se pridobivajo razne snovi — kovine, izmed katerih je najzlahtnejše zlato, najpotrebnejše pa

železo. Rude se ne izkopavajo že čiste, marveč se čistijo z ognjem ali z vodo. Vsaka ruda vsebuje več vrst koristnih tvarin, in te razločiti, se pravi jih kemično razdružiti. Kemija je vobče ona umetnost, s katero se ali kamen ali voda ali zrak, sploh vse lahko razdeli v posamezne sestavine.

V sorodu s kemijo je fizika, ki nas uči o moči, s katero vplivajo razne snovi druga na drugo, in o drugih zakonih narave.

In da nam ne postaneta šola in domača hiša preozki, nas spremi zemljepisje vun v svet. Najprej preko ožje domovine in potem vedno dalje v razne tuje kraje, med tuje narode, tujih ver, tujih jezikov, tujih običajev. Uči nas, kam se stekajo naše reke in potoki, kod bivajo naši narodni bratje, in kje so gnezdišča naših sovražnikov. Iz zemljepisja vemo, da je naša zemlja okrogla, in da je nam nasproti tista Amerika, kamor se je izselilo že toliko naših, da si poiščejo kruha in nove domovine.

Ko sem že povedala, da prebivajo na svetu mnogi narodi, omenim še razne slovnice, ki nas uče njih jezikov. Pregovor pravi, da kolikor jezikov človek zna, za toliko ljudi velja. Jaz zase pravim: ko bi mi bila dana prilika, bi se rada priučila vsem tujim jezikom; poudarim pa, da sem in ostanem predvsem Slo v e n k a.

Naravno je, da je človek tudi radoveden, kako je bilo pred nami na svetu. In tu je zgodovina, ki nam pove marsikaj prelepega o visokem vladarskem rodu, o slavnih vojskovodjih, o zaslugah duhovnih in posvetnih mož, o junaštvu naših sinov itd. Zgodovina nas uči, kdo je bil pred nami gospodar naše grude, in od kdaj jo obdeluje slovenski oratar. Uči nas o zlatih dobah in o hudih dneh, ki so jih prebili naši pradedi, ko so še vpadali razni sovražniki v naše dežele. Da, veliko koristnega nam pove zgodovina; reči si pa upam, da bi morda ne bilo neprav, če bi se marsikaj pozabilo. Manj sovražstva bi tlelo med narodi in manj gorja bi se bilo zgodilo.

Če omenim še pesmarico, polno milih napevov, končujem predavanje o svojih tovarišicah, ki so mi najdražje. Z njimi bi kramljala venomer, da mi tega ne bi branile druge dolžnosti.

Poleg teh knjig ljubim z enako gorečnostjo še Mohorjeve knjige in mladinske spise. Rečem pa, da so tudi med knjigami pohujšljive klepetulje s strupenim berivom, a s temi ne bom sklepala nikoli znanstva. Ravnati se hočem po nasvetih roditeljev in učiteljev, ki pravijo:

P o s l a b i t o v a r i š i j i r a d a g l a v a b o l i .



Zvečer.

Za gorski okvir
solnce zahaja,
iz zarje pa mir
blaženi vstaja.

Krog mene narava
počiva in spi,
a potok še v spanju
šumi, žubori ...

Orel.



Nekoč so ujeli na planini lepega, ponosnega orla in ga zaprli v veliko kletko, pa so jo postavili na dvorišče med kuretnino.

Pa je stopil petelin pred orla.

»Dober dan, tovariš!« je izpregovoril z vsiljivo prijaznostjo. Tako nekako, kakor delajo nižji, ki se vesele, ako je močnejše ponižala nesreča.

»Kajne, tukaj ti je dobro, zelo dobro! Ni ti treba živeža, saj imaš izvrstno oskrbo!«

Mogočno je zakikirikal petelin, kakor da je jetnikov nadzornik. Orel je molčal.

Približalo se je dvoje kokoši.

»Kok, kok,« sta vprašali, »ali ti ugajava tu, gospod orel?«

Orel je zaprl oči.

Pristopil je pav.

»Vsiljiva tolpa, ali ne?« vzdihne. »To je neznosno! Kakor ne bi bili mi navajeni kaj boljšega!«

Njegov glas ni bil ravno prijazen.

Orel je zataknil glavo med perje.

Raz streho je zletel golob in se je vsedel pred kletko. Ko je videl, da je orel žalosten, ga je spomnil:

»Jejte, ljubi sosed, jejte!«

Tedaj je zletel orel na najvišji klin v kletki.

Njegovo oko je gledalo proti solncu.

»Pridi vendar nekoliko niže, tovariš! Tu je fina družba!« ga je povabil petelin.

»Kok, kok,« so pritrdile kokoši.

Tudi pav se je oglasil.

Orel se je hladno ozrl na tla.

»Rajši sem sam, kakor da bi hodil z vami — suženj!« si je mislil.

In v njem je kipelo hrepenenje po solčnih žarkih... po sinjih višavah...

T. Al.



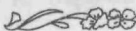
Žitje — doba resna!

Ptičke začutile so,
da odhaja zima besna;
da prihaja dobra vesna,
ptičke zaslutile so...

Pa spet priletele so
v naše loge, vrte, trate;
glasne pesmi vesne zlate
v vejah spet zapele so. —

Tako vrača vesna se —
a mladost se ne povrne!
Zdaj sejajte dobro zrnje,
žitje — doba resna je!

Bogumil Gorenjko.



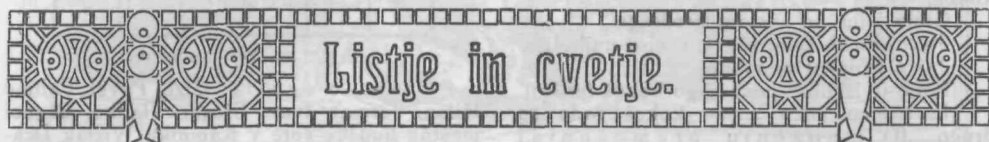
Pomladno hrepenenje.

Ko se njive prebudijo,
oj škrjanček moj,
spomni name se in pesem
kmetiču zapoj —
tam doma!

Kmetu, ki oral bo njivo
s konjem sirastim,
ki bo stresal z gosto grivo
in možato vlekel plug —
tam doma!

Oj, da bil bi zdaj doma,
ko prebujajo se njive,
ko vse loze spet so žive,
tam doma!

Bogumil Gorenjko.



Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Izkusiti.

Kdor izkusi, ta vé. — Kdor nič ne izkusi, nič ne vé.

Kdor izkusi, vé, po čem je okus.

Kdor izkusi, zna druge učiti.

Kdor je sam izkusil, temu veruj.

En izkušen več vé kot deset učenih.

Izkušnja.

Izkušnja uči (modri) človeka.

Lastna izkušnja je najboljša brušnja.

Izkušnja nauči veliko (vse) reči.

Izkušnja je mati vede.

Izkušnja pride z leti.

Izkušnja je najboljšo zdravilo, pa pride vedno šele potlej, ko je bolezen prešla.

Izkušnja vlada svet, ne knjige.

Jabolko.

Jabolko ne pade daleč od drevesa. — Kakršna je jablana, taka so jabolka.

Zrelo jabolko samo pade.

Tudi lepa jabolka so kislá. — Niso vsa lepa jabolka tudi dobra.

Najlepše jabolko ima večkrat črva. — Tudi rdeča jabolka so črviva. (Zunanost nas večkrat vara.)

Jabolko pohvali šele tedaj, ko je prerezano.

Vsako jabolko ima svojega črva. (Vsak človek ima svoje skrbi, napake itd.)

Eno gnilo jabolko deset (sto) drugih okuži.

Med gnilimi jabolki je težko izbirati.

Nobeno jabolko ni tako sladko (okusno) kot ono od prepovedanega drevesa.

Kdor kisló jabolko (lesniko) jé, ne kaže medenega obraza.

Če je kdo kisló jabolko pojedel, mu tembolj ugaja (diši) sladko.

Če se jih deset prička za eno jabolko, ga nobeden ne dobi.

Kdor je v sredi, ima zlato jabolko v skledi. (Tudi v pomenu: Srednja pot najboljša pot.)

Jabolko je zjutraj zlato, opoldne srebrno, zvečer svinčeno.

Reki. V kisló jabolko je moral ugrizniti. To ni črvido jabolko. (Ni slaba reč.)

Podobna sta si, kakor bi jabolko razpolovil.

Jadro.

Jadra je treba razpenjati po vetru. (Ravnati se po odločilnih okoliščinah.)

Če jadra odpovedo, zagradi za veslo.

Rek. Kakor z jadri, tako gre.

Jagnje.

Na jagnjetih se vidi, kaj veljajo ovce. Če ne skrbíš za jagnjeta, bo kmalu poginila čreda.

Čigar je jagnje, tega je tudi koža.

Tudi v jagnjetu je jeza.

Jagnje se ne sme sramovati, če beži pred volkom (levom).

Jagnje beži, če vidi jastreba.

Jagnje, ki ne mekeče, ne dobi nič.

Ko je jagnje ostrizeno, pošlje Bog toplo vreme.

Kdor more le jagnje nesti, si ne sme vola naložiti (oprtni).

Kar jagnjetu zadostuje, s tem se volk ne nasituje.

Reki. Zdaj (danes) je jagnje, zdaj (jutri) volk.

Jagnje izročiti volku v varstvo.

Jagnje je skalilo vodo volku, ki je niže pil. (Če se očita slabšemu, da je razžalil močnejšega.)

Jajce.

Kdor hoče imeti jajca, mora krmiti kurčino.

Jajce v miru je boljše kot vol v prepiru. — Jajce v miru použito je boljše kot kokoš v prepiru.

Podarjeno jajce je boljše nego kupljena kokoš.

Gnila jajca so zastoj predraga.

Jajca, ki ob vrhu plavajo, niso najboljša.

Jajce je jajcu podobno.

Bolje je izgubiti jajce nego kokoš (piško).

K enemu jajcu znese kokoš rada še drugo. (O množnji premoženja.)

Reki. Belo kakor jajce.

Jajce več kot puta vé. — Jajce daje nauke kokoši.

Podobni so si kakor jajce jajcu.

Kolumbovo jajce.

Jama.

Kdor drugemu (drugim) jamo koplje, sam vanjo pade.

Lažje je v jamo pasti kot zopet iz nje priti.

Kdor v jamo leti, se tudi za oster meč lovi.

Kdor dvakrat pade v isto jamo, je res milovanja vreden.

Živemu človeku se vse primeri, mrtvemu jama.

Rek. Sam sebi jamo kopati.

Janezek.

Kar se Janezek navadi (nauči), to Janez zna.

Jasli.

Bolje bobova slama nego prazne jasli.

Pri praznih jaslilih muka tudi najboljša krava.

Jasli ne hodijo k volu (konju), marveč vol (konj) k jaslilim.

Jaz.

Če nisi ti tako kot jaz, pa tudi jaz nisem tako kot ti.

Malo ti zame, malo jaz zate.

Ti zame, jaz zate, Bog za vse.

Najprej jaz in spet jaz in zopet jaz in potlej še dolgo ne drugi. (Grda sebičnost in prevzetnost.)

Rek. Njegov jaz je poglavitna reč.

Rešitev računske naloge v št. 3.

6	2	7	4	13	9
11					12
16					15
8	14	3	10	1	5

in še na več načinov.

Prav so rešili: Cizel Pavel, Fabinc Milan, Jerman Ivan, Stegar Vladko, učenci mestne ljudske šole v Kamniku; Vizjak Dragica, učenka III. razr. na Ljubčani; Kitek Vera, gojenka II. r. liceja; Kitek Gojmir, učenec V. razr. v Ljubljani; Zabret Elza, Kuralt Mici, Pretnar Marica, Ogrin Anica, Prvanje Ema, Rus Ivanka, Pahor Vika, Košmelj Stan-ka, Anšič Mici, Ažman Olga, Benedik Mila, Bregar Erna, Česen Mici, Čufer Mimi, Demšar Ivica, Demšar Francka, Dekleva Zora, Grohar Valči, Gruden Francka, Hrovatin Irenka, Hafner Manica, Hartmann Fanči, Lenči, Hodnik Štefka, Kosmina Zora, Korenčan Milka, Kotzbek Dita, Laurič Iva, Mercina Danica, Marolt Lili, Pirc Marija, Pipp Mira, Petrovčič Vikica, Senica Olga, Šmid Mici, Valjavec Mici, Splíchal Ema, učenke v uršulinskem samostanu v Škofji Loki; Štular Jurij, Dolinčič pri Pliberku; Štolfa Vida, Medvedič Fanica in Milka, Huber Zinka, Šircelj Tinka, Douša Dragica in Grahor Pepica, učenke samostanske šole v Trnovem; Jeglič Stanko, učenec IV. razr. c. kr. vadi-nice v Ljubljani; Gruden Marija, učenka V. razr. v Dol. Retjah pri Laščah; Regally Ljud-mila, učenka I. gimn. razr. v Ljubljani.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 3.

Pri Slovencih, ker tu pišejo tudi razni vetrovi, sape in sapice; pišejo mehovi in slič-ne naprave; pišejo srdite zveri; ljudje pišejo prah, vroče jedi itd.

Prav so odgovorili (vsaj delo-ma): Kitek Vera, gojenka II. r. liceja; Kitek Gojmir, učenec V. razr. v Ljubljani; Gruden Marija, učenka V. razr. v Dol. Retjah pri Vel. Laščah.

»Vrtec« izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s priložo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravništvo v Ljubljani, Pred škofijo št. 9.